

## РОЗДІЛ 6 ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.42

### ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТИВАЦІЙНИХ СПОРУД ЯК ОБ'ЄКТІВ АГРАРНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ВЕДЕННЯ ТЕПЛИЧНОГО ГОСПОДАРСТВА

### FEATURES OF CULTIVATION FACILITIES AS OBJECTS OF AGRARIAN LEGAL RELATIONS IN THE SPHERE OF CONDUCTING GREENHOUSE AGRICULTURE

Ключнікова А.О.,

*аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В.З. Янчука*

*Національного університету біоресурсів і природокористування України*

У статті досліджено специфіку культивацийних споруд (парників та теплиць) як особливих об'єктів аграрних правовідносин у сфері ведення тепличного господарства; сформульовано визначення культивацийних споруд; обґрунтовано висновки про необхідність законодавчого закріплення особливостей правового режиму культивацийних споруд та заходів державної підтримки їх спорудження чи реконструкції.

**Ключові слова:** товарне сільськогосподарське виробництво, тепличне господарство, культивацийні споруди, теплиці, парники, овочівництво, сільськогосподарська продукція.

В статье исследована специфика культивационных сооружений (парников и теплиц) как особых объектов аграрных правоотношений в сфере ведения тепличного хозяйства; сформулировано определение культивационных сооружений; обоснованы выводы о необходимости законодательного закрепления особенностей правового режима культивационных сооружений и мероприятий по государственной поддержке их сооружения или реконструкции.

**Ключевые слова:** товарное сельскохозяйственное производство, тепличное хозяйство, культивационные сооружения, теплицы, парники, овощеводство, сельскохозяйственная продукция.

In the article the specifics of cultivation facilities (greenhouses and glazing units) as special objects of agrarian legal relations in the sphere of conducting greenhouse agriculture have been studied; definition of cultivation facilities has been formulated; conclusions about the necessity of legislative consolidation of the legal regime peculiarities of cultivation facilities and measures for state support of their construction or reconstruction have been justified.

**Key words:** commodity agricultural production, hothouse economy, cultivation facilities, greenhouses, hotbeds, vegetable growing, agricultural products.

**Постановка проблеми.** Завдяки виробництву овочів у закритому ґрунті ринок забезпечений свіжою продукцією протягом усього року, що дозволяє збільшити період їх споживання. Українське тепличне господарство постійно збільшує свої потужності, щороку додаючи до раціону харчування в різних регіонах від 7 до 24% свіжих овочів [1]. Серед основних засобів виробництва, які використовуються суб'єктами аграрного господарювання у сфері ведення тепличного господарства, важливе значення мають будівлі та споруди, зокрема теплиці та парники.

**Стан дослідження.** У науці аграрного права України вчені неодноразово зверталися до дослідження особливостей правового режиму майна суб'єктів аграрного господарювання. Так, аграрним майновим правовідносинам приватних сільськогосподарських підприємств в Україні присвячена докторська дисертація В.М. Єрмоленка. Окремими напрямками аграрно-правових досліджень були: правовий режим майна сільськогосподарських кооперативів (О.В. Гафурова, В.Ю. Уркевич), пра-

вовий режим майна фермерського господарства (В.М. Єрмоленко, Т.П. Проценко, І.С. Похиленко, О.О. Погрібний), особливості паювання майна недержавних сільськогосподарських підприємств (В.М. Єрмоленко, В.Ф. Жаренко, Т.О. Коваленко, В.І. Семчик) та приватизації державного майна в АПК (З.А. Павлович), захист майнових прав суб'єктів аграрних правовідносин (Л.А. Машевська) тощо. Окремі правові аспекти ведення тепличного господарства висвітлено в розділі «Правове регулювання рослинництва закритого ґрунту» навчального посібника «Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції», автором якого є А.М. Статівка [2]. Організаційно-правові питання розвитку овочівництва розглядаються також у роботі О.С. Лисанець [3]. Проте спеціальних досліджень, спрямованих на визначення особливостей правового режиму майна суб'єктів господарювання у сфері ведення тепличного господарства, в аграрно-правовій науці України не проводилось.

Важливе значення продукції тепличного господарства для забезпечення продовольчої безпеки

України, специфіка майнових об'єктів, які використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції закритого ґрунту, а також відсутність спеціальних досліджень правових аспектів використання парників та теплиць у процесі ведення товарного сільськогосподарського виробництва зумовлюють актуальній теми даної статті.

**Метою статті** є проведення дослідження специфіки парників та теплиць як особливих об'єктів аграрних правовідносин у сфері ведення тепличного господарства та обґрунтування висновків щодо необхідності законодавчого закріплення особливостей їх правового режиму та заходів державної підтримки їх спорудження чи реконструкції.

**Виклад основного матеріалу.** У законодавстві України вживаються такі терміни, як «парник» і «теплиця», наводиться їх нормативне визначення. Так, парником визнається малогабаритна культивацийна споруда, яка має бокове огороження і знімну світлопроникну покрівлю; обслуговується працівниками, що знаходяться зовні споруди; використовується для вирощування рослин [4]. Тобто фізичними ознаками парника є: а) малогабаритність; б) знімна світлопроникна поверхня; в) працівники, які обслуговують парник, знаходяться зовні споруди.

На відміну від парника, теплиця – це середньо- або великогабаритна культивацийна споруда, огорожена склом або плівкою; обслуговується працівниками, що знаходяться всередині споруди; використовується для вирощування рослин [4]. У законодавстві наводиться також визначення учнівської теплиці як культивацийної споруди захищеного ґрунту з покриттям зі світлопрозорого матеріалу та біологічним, сонячним або штучним обігрівом, збудованої для вирощування тепличних культур і розсади [5]. Отже, фізичними ознаками теплиці є: а) істотний розмір (середньо- або великогабаритна); б) її покриття зі скла або плівки є стаціонарним (незнімним); в) працівники, які обслуговують теплицю, знаходяться всередині споруди. Теплиці є найбільш досконалим видом культивацийних споруд закритого ґрунту. У господарській діяльності у сфері тепличного господарства можуть використовуватися теплиці з різними експлуатаційними та будівельними ознаками: профілями поперечного перерізу, конструктивно-планувальними рішеннями, сезонністю, видами світлопроникного огороження, технологіями вирощування в них рослин тощо. Їх конструкція зумовлена ґрунтово-кліматичними умовами та рівнем матеріально-технічної бази. Поширене використання знайшли блочні, ангарні і баштові теплиці [6]. У техніко-юридичних нормативних актах теплиці класифікуються на основі таких ознак [7]: а) згідно з функціональним призначенням – на теплиці овочеві, розсадні (виробництво розсади для відкритого ґрунту), квіткові (оранжереї), селекційні; б) згідно з технологією вирощування рослин – на ґрунтові (вирощування сільськогосподарських культур на ґрунтових сумішах) та гідропонні (вирощування сільськогосподарських культур на штучних субстратах у басейнах або стелажах); в) згідно з часом ек-

плуатації – на цілорічні (з штучним обігріванням), весняно-літньо-осінні (з обігріванням за рахунок сонячної радіації з додатковим аварійним штучним обігріванням); г) згідно з об'ємно-планувальним та конструктивним рішенням – на ангарні (однопрогонові) та блочні (багатопрогонові); д) згідно з типом огорожувальних конструкцій – на скляні, плівкові, із світлопрозорих синтетичних матеріалів.

Теплиця та парник у чинному законодавстві визначаються як культивацийні споруди [4]. Їх спільними рисами є те, що вони відносяться до споруд закритого ґрунту та призначені для захисту рослини від заморозків та надлишку вологи. Вони допомагають збільшити вегетаційний період вирощування ранніх овочів і розсади, дозволяють без порушення цілісності обгороджування виконувати всі агротехнічні заходи і використовувати різні механізми для догляду за рослинами. У Державному класифікаторі будівель та споруд ДК 018-2000, затвердженому і введеному в дію наказом Держстандарту України від 17 серпня 2000 р. № 507, теплиці віднесено до «...будівель сільськогосподарського призначення, лісівництва та рибного господарства».

Крім наведених вище фізичних ознак, культивацийні споруди (парники та теплиці), як особливі майнові об'єкти суб'єктів господарювання у сфері ведення тепличного господарства, мають також юридичні ознаки.

По-перше, культивацийні споруди належать суб'єктам аграрного господарювання у сфері ведення тепличного господарства на праві власності, господарського відання чи оренди. Теплиці та парники можуть належати будь-яким суб'єктам аграрного господарювання незалежно від їх організаційно-правової форми. Проте форма власності, на якій вони засновані, визначає правовий режим зазначених культивацийних споруд. Так, у фермерському господарстві, яке спеціалізується на вирощуванні рослин у парниках чи теплицях, вказані споруди можуть належати такому господарству як юридичній особі на праві власності та входити до складеного капіталу (ст. 19 Закону України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 р.). На праві власності використовують культивацийні споруди також сільськогосподарські кооперативи, приватні (приватно-орендні) сільськогосподарські підприємства, господарські товариства та інші приватні суб'єкти господарювання. Відповідно до ст. 134 Господарського кодексу України суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності, на свій розсуд, одноосібно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому (їм) майном, у тому числі має право надати майно іншим суб'єктам для використання його на праві власності, праві господарського відання чи праві оперативного управління або на основі інших форм правового режиму майна, передбачених цим Кодексом.

Якщо веденням тепличного господарства займається державне сільськогосподарське підприємство (радгосп) або комунальне сільськогосподарське

підприємство, то культивацийні споруди належать такому суб'єкту на праві господарського відання (ст. 74, ст. 78 Господарського кодексу України). Відповідно до ст. 136 Господарського кодексу України право господарського відання є речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами. Власник майна, закріпленого на праві господарського відання за суб'єктом підприємництва (держава чи територіальна громада), здійснює контроль за використанням та збереженням належного йому майна безпосередньо або через уповноважений ним орган, не втручаючись в оперативно-господарську діяльність підприємства. Щодо захисту права господарського відання застосовуються положення закону, встановлені для захисту права власності. Суб'єкт підприємництва, який здійснює господарську діяльність на основі права господарського відання, має право на захист своїх майнових прав також від власника.

По-друге, культивацийні споруди, які використовують суб'єкти ведення тепличного господарства для вирощування рослин, є майном та належать до основних фондів виробничого сільськогосподарського призначення. Так, згідно зі ст. 139 Господарського кодексу України основними фондами виробничого і невиробничого призначення є будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що віднесено законодавством до основних фондів. Віднесення теплиць та парників до основних фондів зумовлює специфіку їх використання суб'єктами аграрного господарювання в процесі ведення тепличного господарства. Зокрема, державне сільськогосподарське підприємство (радгосп) не має права безоплатно передавати належне йому майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом. Відчувувати майнові об'єкти, що належать до основних фондів, зокрема культивацийні споруди, радгосп має право лише за попередньою згодою органу, до сфери управління якого воно належить, і лише на конкурентних засадах, якщо інше не встановлено законом. Розпоряджатися в інший спосіб майном, що належить до основних фондів, державне комерційне сільськогосподарське підприємство має право лише в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Господарським кодексом України та іншими законами. Списання з балансу не повністю амортизованих основних фондів, зокрема теплиць та парників, а також прискорена амортизація основних фондів державного комерційного сільськогосподарського підприємства можуть проводитися лише за згодою органу, до сфери управління якого входить дане підприємство (ст. 75 Господарського кодексу України). Культивацийні споруди, які належать до основних фондів сільськогосподарських підприємств держав-

ної власності, що не підлягають приватизації, не можуть бути вкладом у спільну діяльність (ст. 141 Господарського кодексу України).

По-третє, культивацийні споруди можуть бути споруджені на земельній ділянці сільськогосподарського призначення, яка належить суб'єкту господарювання у сфері тепличного господарства на праві власності чи користування. Спорудження теплиці або парника на земельній ділянці, яка не належить суб'єкту господарювання, є самовільним зайняттям такої ділянки. У ст. 1 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19 червня 2003 р. самовільне зайняття земельної ділянки визначається як будь-які дії, які свідчать про фактичне використання земельної ділянки за відсутності відповідного рішення органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування про її передачу у власність або надання в користування (оренду) або за відсутності вчиненого правочину щодо такої земельної ділянки, за винятком дій, які відповідно до закону є правомірними. Самовільне зайняття земельної ділянки є підставою для притягнення винної особи до адміністративної відповідальності (ст. 53-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення), або кримінальної відповідальності (ст. 197-1 Кримінального кодексу України), або майнової відповідальності (ст. 22 Цивільного кодексу України). Відповідно до ст. 212 Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р. самовільно зайняті земельні ділянки підлягають поверненню власникам землі або землекористувачам без відшкодування затрат, понесених за час незаконного користування ними. Приведення земельних ділянок у придатний для використання стан, включаючи знесення культивацийних споруд, здійснюється за рахунок громадян або юридичних осіб, які самовільно зайняли земельні ділянки.

По-четверте, проектування та влаштування культивацийних споруд, а також окремих будівель і споруд допоміжного призначення здійснюється відповідно до чинних державних будівельних норм. У Державних будівельних нормах України ДБН В.2.2-2-95 «Будинки і споруди. Теплиці та парники», затверджених Наказом Держкоммістобудування України від 27 січня 1995 р. № 17, передбачено, що під час проектування тепличних підприємств, теплиць та парників, а також окремих будівель і споруд допоміжного призначення слід керуватися відповідними нормами технологічного проектування, СНиП 2.10.02-84, СНиП II-108-78 та санітарними нормами. Під час проектування культивацийних споруд для промислового вирощування грибів слід керуватися будівельними нормами та правилами для промислових будівель та споруд і нормами технологічного проектування таких споруд. Загальна площа тепличних підприємств визначається сумою площ всіх теплиць та площ з'єднувальних коридорів (включно технічних), що вимірюються в межах внутрішньої поверхні зовнішніх стін (цоколю). До загальної площі теплиць не входять площі технічного підпілля заввишки менше як 1,8 м, а також площа всіх

ярусів внутрішніх стелажів та лотків. Відстань між теплицями, які експлуатуються протягом цілого року (зимові), слід встановлювати не менше як 6 м; між теплицями, які експлуатуються навесні, влітку та восени (весняними), – не менше як 1,5 м. Під'їзди до будівель, а також проїзди для пожежних машин необхідно виконувати відповідно до вимог проектування генеральних планів сільськогосподарських підприємств. Теплиці слід розміщувати на південних та південно-східних схилах із рівнем ґрунтових вод не менше ніж 1,5 м від поверхні землі в ґрунтових теплицях. Допускається будівництво на схилах каскадних теплиць.

По-п'яте, техніко-юридичними нормами встановлені особливі вимоги до експлуатації культивацийних споруд, що зумовлено їх особливою конструкцією та виробничим призначенням. Так, для уникнення руйнування конструкцій та скла теплиць від снігового навантаження забороняється залишати заклену теплицю в зимовий період без опалення. Снігонакопичення на теплиці забороняється. Під час снігопадів, щоб уникнути перебільшення розрахункового навантаження від снігу, необхідно форсувати систему опалення. У процесі експлуатації теплиць слід ретельно стежити за станом антикорозійного покриття металоконструкцій. Пошкоджені місця повинні бути пофарбовані після зачищення та шпательювання. Необхідно ретельно стежити та своєчасно ремонтувати стики скла, їх герметичність, аби уникнути втрат тепла крізь нещільності. Максимальна та мінімальна температура внутрішнього повітря в теплицях не повинна перевищувати або бути меншою за встановлену нормами технологічного проектування. У випадку перегрівання слід включати вентиляцію (природну або примусову) для охолодження внутрішнього повітря. Для зниження температури внутрішнього повітря в теплицях влітку слід використовувати теплозахисні екрани та екрани для затемнення, які зменшують надходження сонячної радіації або забілення скла різними барвниками (крейда, вапно, ультрамарин). У весняних теплицях на зимовий період слід демонтувати плівкові огорожувальні конструкції та металеві повітроводи. У перехідний період року під час різких коливань зовнішньої температури повітря, що викликає збільшення відносної вологості повітря в теплицях, включають штучне обігрівання одночасно з вентиляцією, аби запобігти конденсації парів та утворення крапель. Система поливання після використання її для розчинів пестицидів та мінеральних добрив підлягає промиванню теплою водою [7].

Перелічені вище фізичні та юридичні ознаки культивацийних споруд дають підстави констатувати, що вони є особливими об'єктами в складі майна суб'єктів господарювання у сфері ведення тепличного господарства і фактично забезпечують здійснення такої діяльності. Спорудження культивацийних споруд суб'єктами аграрного господарювання потребує істотних капіталовкладень. Так, для побудови сучасного тепличного комплексу, обладнаного системою крапельного поливу, на 1 га тери-

торії на початку 2009 р. необхідно було залучити щонайменше 1,5 млн. євро [8, с. 116]. Наприкінці 2010 р. стартові умови для даного виду господарської діяльності ускладнилися: через подорожчання тепличного обладнання, енергоносіїв, добрив тощо вартість 1 га теплиці складала \$2,5 млн., що під силу тільки великим інвесторам [8, с. 116]. Тому актуальним у сучасних умовах є забезпечення за допомогою правових механізмів впровадження заходів фінансової підтримки суб'єктів господарювання у сфері ведення тепличного господарства.

У 2010 р. Законом України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 23 грудня 2010 р. вперше було передбачено виділення коштів на часткове відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів у сумі 50 000 тис. грн. Відповідно до Порядку використання коштів, що спрямовуються на часткове відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 2011 р. № 305, бюджетні кошти виділялися на конкурсній основі для часткового відшкодування до 50 відсотків вартості (без урахування податку на додану вартість) будівництва нових тепличних комплексів із впровадженням сучасних енергозберігаючих технологій суб'єктам господарювання, які в поточному році завершили будівництво та ввели в експлуатацію нові тепличні комплекси для овочів, що вирощуються в закритому ґрунті, та розсади овочевих культур.

У наступних роках дія зазначеного порядку була продовжена і державна підтримка, яка надавалась у межах використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» [9]. Так, у 2012 р. було здійснено розподіл коштів, передбачених у 2012 році Міністерством аграрної політики та продовольства в загальному фонді державного бюджету за програмою 2801180 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі», відповідно до якого на часткове відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів було передбачено 31453,9 тис. гривень [10]. У 2016 р. відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» від 25 грудня 2015 р. для фінансування всіх заходів за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» передбачено 5000 тис. гривень, що не може істотно вплинути на стимулювання будівництва нових тепличних комплексів. Отже, хоча відповідні нормативно-правові акти, які передбачають підстави та порядок часткового відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів, залишаються діючими, обсяги коштів Державного бюджету на вказані заходи щороку істотно скорочуються.

**Висновки.** Підсумовуючи сказане вище, можна зазначити, що культивацийні споруди, як особливі об'єкти аграрних правовідносин, є специфічним видом майна – спорудами закритого ґрунту, що віднесені до основних фондів виробничого сільськогосподарського призначення і належать суб'єктам

господарювання на праві власності, господарського відання чи користування, споруджуються згідно з вимогами державних будівельних норм на земельних ділянках сільськогосподарського призначення, що перебувають у власності чи користуванні вказаних суб'єктів, і забезпечують здійснення господарської діяльності у сфері ведення тепличного господарства шляхом захисту сільськогосподарських рослин від

заморозків та надлишку вологи. Специфіка культивацийних споруд зумовлює необхідність розробки та впровадження в практику правового регулювання аграрних відносин ефективних юридичних механізмів фінансового стимулювання суб'єктів господарювання у сфері ведення тепличного господарства до будівництва нових чи модернізації існуючих культивацийних споруд.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Відкриті перспективи закритого ґрунту // Рідне село. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ridneselo.com/node/176>.
2. Статівка А.М. Правове регулювання рослинництва закритого ґрунту / А.М. Статівка // Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції. – Х. : Юрайт, 2015. – 272 с.
3. Лисанець О.С. Організаційно-правові питання розвитку овочівництва / О.С. Лисанець // Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України : монографія ; за ред. В.Ю. Уркевича та М.В. Шульги. – Х. : «ФОРМ ШЕВЧЕНКО С.О.», 2013. – С. 293–304.
4. Правила охорони праці під час виконання робіт в захищеному ґрунті, затверджені Наказом Міністерства праці України від 20 квітня 2001 р. № 184 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.
5. Положення про учнівські теплиці, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 28 вересня 2015 р. № 979 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 90. – Ст. 3062.
6. Прокопенко Т.О. Моделювання теплових процесів і параметрів мікроклімату в приміщеннях теплиці / Т.О. Прокопенко // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. – 2012. – Вип. 5(76). – С. 76–80.
7. Державні будівельні норми України ДБН В.2.2-2-95 «Будинки і споруди. Теплиці та парники», затверджені Наказом Держкоммістобудування України від 27 січня 1995 р. № 17 та введені в дію з 1 лютого 1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.
8. Дудла І.О. Маркетингові дослідження квіткового ринку в Україні / І.О. Дудла, І.В. Соломаха // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: зб. наук. праць. – 2011. – № 2(50). – С. 112–121.
9. Про внесення змін до Порядку використання коштів, що спрямовуються на часткове відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів: постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 403 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 39. – Ст. 1462.
10. Про розподіл коштів, передбачених у 2012 році Міністерству аграрної політики та продовольства у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. № 247-р // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 80. – 5 травня.

УДК 349.6

## ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ

### ORGANIZATIONAL SUPPORT OF THE FORMATION OF THE ECOLOGICAL SYSTEM OF UKRAINE

**Кондратюк Т.М.,**

*аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В.З. Янчука  
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

У статті проаналізовано процедуру формування екологічної мережі. Надано рекомендації щодо поетапності розроблення і виконання необхідних документів, які є основою розбудови екологічної мережі України (програм та схем). Досліджено і проаналізовано окремі її документи. Запропоновано скоротити їх кількість.

**Ключові слова:** екологічна мережа, регіональні і місцеві схеми формування, програми розвитку екомережі, погодження, затвердження.

В статье проанализирована процедура формирования экологической сети. Даны рекомендации относительно последовательности разработки и выполнения необходимых документов, которые являются основой развития экологической сети Украины (программ и схем). Исследованы и проанализированы отдельные ее документы. Предложено сократить их количество.

**Ключевые слова:** экологическая сеть, региональные и местные схемы формирования, программы развития экосети, согласование, утверждение.

The procedure of ecological system formation has been analyzed in this article. The recommendations concerning the order of elaboration and development of the necessary documents which are the basis of the development of ecological system of Ukraine (programs and plans) have been presented. Some documents have been researched and analyzed. The need to reduce the number of documents has been proposed.

**Key words:** ecological system, regional and local plans of formation, programs of ecosystem development, agreement, approval.